

16. Франк С.Л. Непостижимое. – Париж, 1939.
17. Франк С.Л. Реальность и человек. Метафизика человеческого бытия. – Париж, 1956.
18. Флоренский П.А. Имена. Иконостас. Столп и утверждение Истины // Соч.: В 4 т. Т. 1. – М., 1994.
19. Флоренский П. Вопросы религиозного самопознания. – М., 2004.

Summary

Peter Dulin, Varvara Kovalevich

Potential of spiritual values in consolidations of Ukrainian society

Structural and destructive potential of spiritual values in the union and organization of society is analysed. Possible ways, factors and machineries of consolidation, are shown. The necessity of creation of research institute of problems of consolidation of society is grounded.

УДК: 261.8(477)

© Котлярова Тетяна
м.Київ

ОСВІЧЕНІСТЬ В ПИТАННЯХ РЕЛІГІЇ – ШЛЯХ ДО НОРМАЛІЗАЦІЇ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Розглядається необхідність вирішення проблеми освіченості в питаннях релігії, релігійної освіти та подальше впровадження курсу релігієзнавства у вищих навчальних закладах України. Акцентується увага на співпраці держави з релігійними організаціями, що надає можливість удосконалювати освітню систему, сприяти багатоаспектному дослідженню феномену релігії та налагоджувати міжконфесійні відносини в Україні.

Ключові слова: релігія, релігійна освіта, релігієзнавство, релігійні організації, освітня система, феномен релігії, міжконфесійні відносини.

На сучасному етапі розвитку української держави, окрім соціальних, історичних, культурних, психологічних факторів національно-духовного відродження, особливе місце займають численні релігійні питання. Період незалежності України відзначається особливим масштабним збільшенням релігійності в суспільстві та появою нових релігійних організацій. Такі процеси в свою чергу призводять до виникнення багатьох проблем (міжетнічних, міжконфесійних, державно-церковних тощо) та потребують нагального вирішення.

Відтак, постають **актуальними** обізнаність та освіченість у питаннях релігії переважної більшості населення України, зокрема, молодого покоління. Саме в цей період відбувається становлення релігієзнавства як науки та удосконалення українського законодавства в питаннях співпраці держави з релігійними організаціями, які є вирішальними і необхідними для подальшого розвитку країни, захисту моральних засад суспільства та виховання підростаючого покоління на основі загальнолюдських цінностей, що є основою багатьох релігій.

Спробуємо розкрити основний зміст релігієзнавства як науки, що й стане **метою** нашого дослідження, акцентуючи увагу на його міждисциплінарності та високому духовно-ціннісному потенціалі.

Основними **завданнями** роботи постають:

1. можливості співіснування релігієзнавства з іншими дисциплінами, зокрема з релігійною освітою;
2. визначення його значення в змісті гуманітарної освіти вищої школи та в системі виховання творчої особистості.

Розвиток цієї науки відбувався в сукупності з іншими дисциплінами, кожна з яких розглядала релігію в якомусь із її аспектів. Тому для релігієзнавства у сучасному його розумінні характерними є «комплексність» та «міждисциплінарність», що означає можливість взаємодії різноманітних дослідницьких програм. Це зовсім не означає, що релігія як складне явище може досліджуватись соціологічними, психологічними, філософськими або іншими засобами, але, насамперед, визначає необхідність вивчення інших наук (про людину, культуру, суспільство тощо) у зв'язку з дослідженням релігії. Крім того, релігієзнавча освіта озброює людину науковими знаннями про релігію, з'ясовує її сутність і соціальні функції, її місце і роль у суспільстві, в сфері культури. Освіченість у питаннях релігії дає можливість неупереджено ставитись до релігійних феноменів; без будь-яких симпатій чи

антипатій розкривати сутність віровчення, особливості культу, характер історії і традицій тієї чи іншої релігійної течії; знаходити шляхи подолання міжконфесійних протистоянь та налагоджувати діалог між представниками різноманітних релігійних організацій тощо [3].

У науковій літературі можна зустріти багато визначень щодо релігієзнавства, зокрема: як система наукових знань про релігію; як комплексна галузь наукового знання, що досліджує релігію як складову частину життєдіяльності суспільства, що розвивається разом з ним і впливає на людську свідомість [4, с. 11]; як особлива сфера гуманітарного знання, що представляє собою триєдиний аналіз феномену релігії: філософський, культурологічний та історичний [5, с. 4]; як комплексна гуманітарна наука, що являє собою багатоаспектний аналіз релігійних феноменів та інші.

Вітчизняні та російські вчені приділяють належну увагу дослідженню проблем взаємодії релігії та освіти, інтеграції науки та релігії, а також проблемі виховання толерантності та міжконфесійних відносин, зокрема: професійна підготовка та розвиток творчої особистості студента в умовах вищого педагогічного закладу освіти (І.А.Зязюн, Л.М. Лузіна, Г.П. Васянович, А.М.Алексюк, М.Д. Нікандров, С.У.Гончаренко, І.П. Радченко, В.С.Лозниця, В.І.Луговий, І.П.Підласий, Л.П.Пуховська та ін.), виховання толерантності як складової полікультурної освіти та міжконфесійних відносин (К.В.Кислюк, М.І. Кирюшко, В.М. Молочко, Л.Д. Владиченко, Є.В. Більченко, Б.Л.Вульфсон, Х.Робертс, В.В. Кузьменко, Г.Г. Філіпчук та ін.), місце релігієзнавства та релігії в освітньо-виховній системі (С.Б. Кримський, М.В. Попович, В.Г. Кремень, В.Д. Бондаренко, М.М. Закович, Л.О. Филипович, Н.І. Кочан, О.А. Тимчик, С.М.Вдович, Т.І.Біленко, А.О.Кислий, М.В.Роганова та ін.). Проте у вітчизняних наукових та освітянських колах немає однозначного розуміння потенційних можливостей як академічного релігієзнавства, так і релігійної освіти в системі підготовки високо-кваліфікованих фахівців. Крім того, відсутні усталеність у визначенні поняття «релігієзнавство», єдиний зміст релігієзнавчої освіти у вищих навчальних закладах та єдина програма, рекомендована Міністерством освіти і науки України. Така суперечлива оцінка цієї дисципліни має низку причин: по-перше, релігієзнавство в Україні прийшло на зміну курсу теорії та історії наукового атеїзму і повільно звільняється від марксистко-ленінської ідеології, а це дає підстави недалекоглядним політикам, можновладцям та непрофесіоналам ототожнювати релігієзнавство і атеїзм, що не відповідає дійсності; по-друге, релігієзнавство, навпаки, ідентифікують з богослов'ям (нерідко з чітко визначеним конфесійним), що порушує принцип позаконфесійності і неупередженості, який є основним при дослідженні та вивченні різноманітних релігійних феноменів; по-третє, інколи, зустрічаються вчені які переконані, що релігієзнавство як навчальна дисципліна взагалі не має ніякого значення в системі підготовки фахівців у вузах, а лише є одним із аспектів філософської освіти і вважається цілком достатнім в курсі філософії. Вірогідно таке суперечливе уявлення про релігієзнавство та його місце в гуманітарній сфері призвело до нещодавніх змін у Міністерстві освіти і науки України з появою нової постанови, згідно якої для студентів усіх спеціальностей посилюється гуманітарна складова навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, проте релігієзнавство, спочатку не було визначене як обов'язковий предмет, а як предмет варіативної частини навчального плану підготовки фахівців і пропонувався студентам на вибір з іншими гуманітарними дисциплінами. Таке рішення, на нашу думку, в подальшому призведе до некомпетентності в питаннях релігії більшої половини освічених людей та майбутніх фахівців. Все це спричинить непередбачені і негативні наслідки в багатоконфесійному українському суспільстві.

У зв'язку з цим правильна зорієнтованість у сфері релігійних питань як доктринально-догматичного, так і практичного характеру – необхідна умова гуманітарної підготовки спеціаліста будь-якого профілю. Викладання курсу релігієзнавства для студентів у вищому учбовому закладі має чітко визначену мету, яка полягає у вихованні духовної, високоосвіченої, високоморальної, творчої особистості шляхом формування у студентській молоді гуманістичних ідеалів і цінностей, моральних принципів, культурно-етичних норм, толерантності. Досягнення цієї мети передбачає вирішення низки завдань:

- залучення студентів до вивчення релігії як універсального явища, що міститься в самій природі людини і як невід'ємного елементу духовної спадщини всього людства;
- здійснення об'єктивного, тобто неупередженого і доведеного аналізу релігії як особливого духовного феномену;
- ознайомлення з основними концепціями дослідження релігії;
- акцентування уваги на духовно-ціннісних аспектах багатьох релігійних систем;
- вивчення історії і сучасного стану релігій в Україні;
- ознайомлення з конституційними гарантіями і правовим урегулюванням свободи совісті в Україні і за кордоном;

- виховання толерантності, що потребує шанобливого, уважного і терпимого відношення до будь-якого віросповідання людини (крім звичайно, антигуманих).

Таким чином курс релігієзнавства в системі підготовки фахівця сприяє формуванню нового світоглядного простору, моральних принципів, цінностей, ідеалів, інших способів світосприйняття і світорозуміння. Теоретичне значення релігієзнавства полягає у популяризації ціннісного аспекту релігії в сфері майбутньої науково-дослідної діяльності студентської молоді і залучення їх до процесу наукового пошуку, а також до подальшого професійного зростання і самореалізації.

Поставивши перед собою мету підготовки майбутньої генерації інтелігенції, управляючої еліти, професійних педагогів, формування творчої особистості (вільної, відповідальної перед собою і суспільством і здатною жити в умовах зміни середовища і масштабної поліконфесійності) – постає необхідним збереження і розвиток академічного релігієзнавства як невід'ємної складової гуманітарних наук в системі освіти і підготовки високо-кваліфікованих кадрів.

Водночас в освітньому полі України постає питання про відродження та розвиток духовно-релігійної освіти на базі вищих духовних навчальних закладів при релігійних організаціях. Розмежовуючи світську і духовну освіту та враховуючи надзвичайну поліконфесійність в Україні, у багатьох світських вищих навчальних закладах впроваджується курс академічного релігієзнавства, що входить до складу обов'язкових нормативних дисциплін для студентів усіх спеціальностей і займає особливе місце в сфері гуманітарних наук, вирізняючись об'єктивним багатоаспектним аналізом релігії як складного та багатоглибого у своїх проявах феномену.

Згодом відбуваються інтеграційні процеси в світській та духовній освіті і, як наслідок, у деяких регіонах України на базі державних закладів освіти відкривається спеціальність «теологія», а також узгоджуються проекти щодо надання можливості релігійним організаціям права засновувати світські навчальні заклади і т.п. [2, с. 180].

Отже, співпраця держави з релігійними організаціями в Україні надає можливість удосконалювати освітньо-виховну систему, сприяти багатоаспектному дослідженню феномену релігії, налагоджувати міжконфесійні відносини та формувати стійкі духовно-моральні засади для виховання молоді в сучасних умовах.

Література

1. Актуальні питання міжконфесійних взаємовідносин в Україні: Зб. наук. матеріалів за загал. ред. В.Андрущенко, В.Бондаренка, М.Заковича та ін. – К., 2005.
2. Васін М.С. Перспективи та соціальні наслідки надання релігійним організаціям права засновувати світські навчальні заклади.// Пріоритети державної політики в галузі свободи совісті: шляхи реалізації: Зб. наук. матеріалів/Держ. ком. України у справах національностей та релігій, Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова; Редкол.: В.Андрущенко ін. – К., Видавництво «Світ-Знань», 2007.
3. Закович М.М. Деякі аспекти узгодження світської і богословської освіти. [Електронний ресурс]. // 2003. – Режим доступу <http://duluman.uath.org/index.htm>
4. Харьковченко С.А. Релігієзнавство: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Євген Анатолійович Харьковченко – Київ: Наукова думка, 2007.
5. Цветков А.П. Религиоведение: [монография] / Александр Петрович Цветков – К.: Знание Украины, 2002.

Summary

Tatiana Kotlyarova

The formed in the questions of religion is a way to normalization relations of interconfessions in Ukraine

The necessity of decision of problem of formed in the questions of religion, religious education and subsequent introduction of course of religious studies is examined in higher educational establishments of Ukraine. Attention is accented on the collaboration of the state with religious organizations, that gives possibility to perfect an educational system, instrumental in multidimensional research to the phenomenon of religion and to put right the relations of interconfessions in Ukraine.